

การปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ชลกร ทรงศรี ศ.ม.*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพและเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามบทบาทกับระยะเวลาการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ศึกษาในพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานที่หน่วยบริการปฐมภูมิในเขตอำเภอเมือง จำนวน 73 คน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วน 3 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการศึกษา พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 95.9) อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 40-49 ปี (ร้อยละ 58.9) การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 91.8 ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 1-10 ปี ร้อยละ 52.1 การปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกบทบาทรายด้านพบว่า การเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X}=2.95$, $SD = 0.19$) รองลงมาคือ การเป็นผู้พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค ($\bar{X}= 2.87$, $SD = 0.28$) และบทบาทด้านการเป็นที่ปรึกษา ($\bar{X}= 2.86$, $SD = 0.35$) ส่วนบทบาทที่มีการปฏิบัติต่ำกว่าทุกด้านคือ ด้านการเป็นผู้นำ ($\bar{X}= 2.61$, $SD = 0.48$) และด้านการเป็นผู้สอนหรือให้ความรู้ ($\bar{X}= 2.61$, $SD = 0.48$) เมื่อเปรียบเทียบระยะเวลาของการปฏิบัติงานกับระดับการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพโดยแบ่งกลุ่มตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิคือน้อยกว่า 3 ปี 3-5 ปี และมากกว่า 5 ปี พบว่าระยะเวลาในการปฏิบัติงานไม่ทำให้ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพแตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ ควรมีการส่งเสริมและเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำ การให้ความรู้และส่งเสริมบทบาทการเป็นผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่พยาบาลวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ

คำสำคัญ: การปฏิบัติตามบทบาท พยาบาลวิชาชีพ หน่วยบริการปฐมภูมิ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พยาบาล เป็นบุคลากรทางด้านสุขภาพที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาและให้การพยาบาลในหน่วยบริการปฐมภูมิ พยาบาลจะสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีความสามารถในการปฏิบัติงานครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านบริหารจัดการ ด้านการปฏิบัติการพยาบาลและด้านวิชาการ¹ พยาบาลวิชาชีพได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการให้บริการระดับปฐมภูมิ ซึ่งในสถานบริการบาง

แห่งสามารถให้พยาบาลทำงานแทนแพทย์ได้² โดยบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิที่ถูกกำหนดไว้คือ บทบาทการเป็นผู้จัดการ ผู้นำ ผู้ดูแลเอาใจใส่ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง การเป็นที่ปรึกษา ผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพ ผู้ติดต่อสื่อสารและผู้ช่วยเหลือ ผู้พิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค และบทบาทการเป็นนักวิจัย จังหวัดอุดรธานีมีหน่วยบริการปฐมภูมิจำนวน 27 แห่ง และมีพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงาน จำนวน 90 คน เฉลี่ย 1-3 คนต่อหนึ่งหน่วยบริการ³ ซึ่งภาระงานของพยาบาล

*พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี

วิชาชีพ นอกจากบทบาทที่กล่าวมาพบว่ายังต้องมีการงานอื่น ๆ อีกคือ ต้องปฏิบัติตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายตามภารกิจของหน่วยบริการปฐมภูมิ ที่มีความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการศึกษาระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมินี้จะทำให้ทราบและเข้าใจสถานการณ์ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้พยาบาลวิชาชีพได้แสดงบทบาทในการปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับของการปฏิบัติงานตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ และเพื่อเปรียบเทียบระดับของการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพกับระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในเขต อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยประชากรที่ศึกษาเป็นพยาบาลวิชาชีพทั้งหมด จำนวน 90 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 90 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามตอบกลับจำนวน 73 ฉบับ ร้อยละ 81

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ และปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การหาความตรงตามเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านระบบบริการปฐมภูมิและด้านการศึกษากำหนดจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนและความเหมาะสมของภาษาและให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบหาความเที่ยงของเครื่องมือ (reliability) โดยนำ

แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแล้ว ไปทดลองใช้กับพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่มประชากรจำนวน 30 คน หาความเที่ยงของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามส่วนที่ 2 เท่ากับ 0.90

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี ถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี และสาธารณสุขอำเภอเมืองอุดรธานี เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสอบถามพร้อมกับหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามถึงสาธารณสุขอำเภอ เพื่อสอบถามกับกลุ่มประชากร โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลที่หน่วยบริการปฐมภูมิในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี ทั้ง 27 แห่ง ด้วยตนเอง จำนวนประชากร 90 คน ได้รับแบบสอบถามกลับ 73 คน เนื่องจากพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ มีภารกิจไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม และมีพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิลาออกจากวิชาชีพพยาบาล จึงทำให้การเก็บแบบสอบถามไม่ครบถ้วน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือน มิถุนายน 2553 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2554

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์โดยการแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาทกับระยะเวลาในการปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ในส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอในรูปความเรียง

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปประชากรที่ศึกษาทั้งหมด 73 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 95.9 มีอายุระหว่าง 40-49 ปี เฉลี่ย 41 ปี ร้อยละ 58.9 จบการศึกษาระดับ

ปริญาตรี ร้อยละ 91.8 ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิอยู่ระหว่าง 1-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.1

2. ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิของพยาบาลวิชาชีพโดยรวม การปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานีของพยาบาลวิชาชีพโดยรวมพบว่าการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพ ทั้ง 9 บทบาทเป็นประจำอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 2.78, SD = 0.37) เมื่อจำแนกการปฏิบัติตามบทบาทรายด้าน พบว่า อันดับแรกที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ บทบาทการเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ รองลงมา เป็นบทบาทการเป็นผู้พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค และบทบาทการเป็นที่ปรึกษาโดยมีค่าเฉลี่ย ส่วนบทบาทที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ บทบาทการเป็นผู้นำและบทบาทการเป็นผู้สอนผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพ

3. ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิของพยาบาลวิชาชีพเมื่อแยกเป็นรายด้าน

3.1 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นผู้จัดการดูแล การปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพด้านการเป็นผู้จัดการดูแล อยู่ในระดับสูง เมื่อแยกรายข้อพบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การจัดให้มีระบบแฟ้มครอบครัว (family folder) และใช้แฟ้มครอบครัวเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดูแลสุขภาพของบุคคลและครอบครัวโดยมีค่าเฉลี่ย 2.97 (SD = 0.16) รองลงมาคือการส่งเสริมให้มีระบบการให้บริการพยาบาลตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เช่น ระบบการส่งต่อ ขั้นตอนการให้บริการที่หน่วยบริการปฐมภูมิ เป็นต้นโดยมีค่าเฉลี่ย 2.96 (SD = 0.20) และการส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรในชุมชนร่วมวางแผนกับท่านในการแก้ไขปัญหาสุขภาพโดยมีค่าเฉลี่ย 2.89 (SD = 0.32) มีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรพยาบาลอย่างต่อเนื่องโดยสนับสนุนให้พยาบาลวิชาชีพมีการพัฒนาวิชาการโดยมีค่าเฉลี่ย 2.89 (SD = 0.32) ส่วนค่าที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้คือการจัดให้มีโครงการออกกำลังกายในชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเชิงรุกใน

ชุมชน เช่นโครงการเต้นแอโรบิก โครงการออกกำลังกายด้วยไม้พลอง โดยมีค่าเฉลี่ย 2.44 (SD = 0.55)

3.2 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นผู้นำ มีการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพด้านการเป็นผู้นำเป็นประจำอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 2.61 (SD = 0.48) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูแลสุขภาพ เช่น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ถูกหลักอนามัย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ไม่ใช้สารเสพติด มีค่าเฉลี่ย 2.73 (SD = 0.45) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ปรัชญา นโยบายและเป้าหมายทางการพยาบาล เพื่อเป็นทิศทางการปฏิบัติงานบริการพยาบาลของหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ย 2.70 (SD = 0.46) และการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติที่เอาปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของประชาชนเป็นตัวตั้ง และตอบสนองแผนพัฒนาสาธารณสุข พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติโดยชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนโดยมีค่าเฉลี่ย 2.64 (SD = 0.51) ส่วนค่าที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้ คือ การเป็นผู้นำในการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพในชุมชนโดยมีค่าเฉลี่ย 2.44 (SD = 0.50)

3.3 การปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ มีการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพด้านการเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่เป็นประจำอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ให้การรักษาพยาบาลประชาชนด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ โดยยึดหลักความเสมอภาคทั่วถึงและเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ย 3 (SD = 0.00) รองลงมาคือ ให้การพยาบาลด้วยความนุ่มนวลและคำนึงถึงสิทธิผู้ป่วยมีค่าเฉลี่ย 2.99 (SD = 0.12) และให้การรักษายาบาลโรคเบื้องต้น รวมทั้งภาวะฉุกเฉินและภาวะปกติตามขอบเขตแห่งวิชาชีพที่พระราชบัญญัติกำหนดมีค่าเฉลี่ย 2.9 (SD = 0.16) ส่วนค่าที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้คือ การประสานงานกับทีมสุขภาพทุกสาขาวิชาชีพเพื่อให้ครอบครัวและผู้ป่วยได้รับการช่วยเหลือที่ครอบคลุมทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.90 (SD = 0.30)

3.4 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง พยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิมีการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพด้านบทบาทการเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเป็นประจำอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 2.80 (SD = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การมีความกระตือรือร้นในการให้ข้อมูลและเป็นผู้ช่วยเหลือทางด้านสุขภาพแก่ประชาชนโดยมีค่าเฉลี่ย 2.93 (SD = 0.25) รองลงมาคือ มีการให้บริการสุขภาพท่านเป็นแบบอย่างที่จะเป็นผู้ริเริ่มให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพด้วยตนเองมีค่าเฉลี่ย 2.89 (SD = 0.32) และมีการวิเคราะห์ปัญหาของประชาชน เพื่อหาแนวทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นมีค่าเฉลี่ย 2.88 (SD = 0.33) ส่วนข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้ คือ การจัดเวทีประชาคม จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.42 (SD = 0.50)

3.5 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นที่ปรึกษา พยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ มีการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพด้านการเป็นที่ปรึกษาอยู่ในระดับสูงโดยมีค่าเฉลี่ย 2.86 (SD = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ในการให้คำปรึกษา เปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการแสดงความรู้สึก มีค่าเฉลี่ย 2.89 (SD = 0.32) รองลงมาคือ ในการให้คำปรึกษา เปิดโอกาสให้ประชาชนค้นหาปัญหาและใช้ศักยภาพของตนเองในการแก้ไขปัญหา หรือปรับตัวให้เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 2.86 (SD = 0.35) สำหรับข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้คือ การให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่มีปัญหาสุขภาพจิต ให้สามารถปรับตัวและเผชิญกับความเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 2.84 (SD = 0.37)

3.6 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นผู้สอนหรือให้ความรู้ด้านสุขภาพ พยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิมีการปฏิบัติตามบทบาทการเป็นผู้สอนหรือให้ความรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 2.64 (SD = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับ

แรก คือ สามารถสอนเรื่องการดูแลตนเองเมื่อเป็นโรคต่าง ๆ ในหน่วยบริการปฐมภูมิได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ย 2.89 (SD = 0.32) รองลงมา คือ การเป็นวิทยากรสอนวิธีการดูแลสุขภาพเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ย 2.81 (SD = 0.40) และสามารถสอน/สาธิตการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชนให้แก่ทีมสุขภาพในหน่วยงานให้ปฏิบัติไปในทิศทางแนวเดียวกัน มีค่าเฉลี่ย 2.74 (SD = 0.44) ส่วนข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดในด้านนี้คือ การนิเทศบุคลากรตามหน่วยงานที่ตามแผนที่วางไว้ ค่าเฉลี่ย 2.47 (SD = 0.60)

3.7 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นผู้ติดต่อสื่อสารและผู้ช่วยเหลือ พยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิมีการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพด้านการเป็นผู้ติดต่อสื่อสารและผู้ช่วยเหลืออยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 2.83 (SD = 0.46) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การประสานงานกับ อสม. ให้ช่วยติดตามผู้ใช้บริการมาตรวจเวลานัดเสมอ กรณีไม่มาตรวจตามนัดโดย มีค่าเฉลี่ย 2.88 (SD = 0.33) รองลงมา คือ การให้การดูแลสุขภาพที่อ่อนแอ ด้อยโอกาสโดยไม่ได้มีการร้องขอโดยมีค่าเฉลี่ย 2.86 (SD = 0.35) และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาส มีค่าเฉลี่ย 2.81 (SD = 0.40) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำในด้านนี้คือ การติดตามประสานงานกับโรงพยาบาลแม่ข่ายเพื่อพิจารณาส่งต่อผู้ใช้บริการไปยังโรงพยาบาลแม่ข่าย กรณีเกินขีดความสามารถของการรักษาโดยมีค่าเฉลี่ย 2.77 (SD = 0.43)

3.8 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพการเป็นผู้พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค พยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิมีการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพด้านการเป็นผู้พิทักษ์สิทธิผู้บริโภคอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย 2.87 (SD = 0.28) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การให้บริการประชาชนที่มาใช้บริการที่หน่วยบริการปฐมภูมิด้วยความเสมอภาค และเป็นธรรม การให้ความรู้และข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิการรักษา เพื่อให้ประชาชน

สามารถใช้สิทธิ์ของตนเองอย่างเต็มที่ และการปฏิบัติ การพยาบาลอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและมาตรฐาน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.97 (SD = 0.16) รองลงมาคือ การยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพในการ ปฏิบัติงานทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.96 (SD = 0.20) และ การให้ข้อมูลทางด้าน สุขภาพแก่ประชาชนทุกครั้ง เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการ เลือกรัดตัดสินใจ ในการรักษาพยาบาลโดยมีค่าเฉลี่ย 2.95 (SD = 0.23) ส่วนข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำในข้อนี้คือ ถ้าพบการกระทำรุนแรงท่านจะติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดย มีค่าเฉลี่ย 2.53 (SD = 0.58)

3.9 ระดับการปฏิบัติตามบทบาทของ พยาบาลวิชาชีพการเป็นนักวิจัย การปฏิบัติตามบทบาท พยาบาลวิชาชีพด้านการเป็นการเป็นนักวิจัยอยู่ในระดับ สูงโดยมีค่าเฉลี่ย 2.77 (SD = 0.38) เมื่อพิจารณาราย ข้อพบว่า ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลของประชาชนที่มาใช้บริการ และ นำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นฐานข้อมูล ในการแก้ไข ปัญหาสุขภาพเสมอ โดยมีค่าเฉลี่ย 2.79 (SD = 0.41) รองลงมา คือ การศึกษาหาความรู้ในงานที่ปฏิบัติจากผู้รู้ วารสารและตำราวิชาการ เพื่อนำมาพัฒนางาน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.78 (SD = 0.42) และ การเสนอความรู้ทาง วิชาการในการจัดทำโครงการ เพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้ กับประชาชน มีค่าเฉลี่ย 2.70 (SD = 0.46) ส่วนข้อมี ค่าเฉลี่ยต่ำสุดในข้อนี้ คือ การดำเนินการวิจัยหรือเป็นผู้ ร่วมวิจัยทางการพยาบาลและท่านให้ความร่วมมือในการ วิจัยทางการพยาบาลโดยมีค่าเฉลี่ย 2.60 (SD = 0.52)

4. การเปรียบเทียบระยะเวลาการปฏิบัติงาน และระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาล วิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ ผลศึกษาการเปรียบเทียบระยะเวลาการปฏิบัติงานและระดับการปฏิบัติตาม บทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิโดย การแบ่งกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาระยะเวลาการ ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิคือ น้อยกว่า 3 ปี 3-5 ปี และมากกว่า 5 ปี เมื่อเปรียบเทียบเวลาการปฏิบัติงาน และระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ ในหน่วยบริการปฐมภูมิที่มีระยะเวลาแตกต่างกันมีระดับ

การปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพไม่แตกต่างกันทั้ง ในภาพรวมและรายด้านของแต่ละบทบาท

5. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตาม บทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ ผลการสัมภาษณ์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการ ปฐมภูมิในการศึกษา พบว่าปัญหาและอุปสรรคต่อการ ปฏิบัติตามบทบาทวิชาชีพในแต่ละด้าน ส่วนใหญ่ เกิด จากปัญหาภาระงานที่รับผิดชอบมาก และมีบุคลากร ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะปฏิบัติได้ครบทุกบทบาท นอกจากนี้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดความมั่นใจ ในความรู้และการขาดทักษะในการปฏิบัติตามบทบาท เช่น บทบาทการเป็นผู้นำ และบทบาทด้านการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับบริการไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่ให้ความเชื่อถือ ปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติ บทบาท ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานที่ บริการ เช่น การขาดความเป็นส่วนตัว ทำให้ผู้รับบริการ ไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลเพื่อขอรับคำปรึกษา ปัจจัยด้าน งบประมาณสนับสนุนทำให้บทบาทด้านการวิจัยมีน้อย ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ทำให้บทบาทการประสานงานระหว่าง หน่วยงานไม่เกิดประสิทธิภาพเพียงพอ เป็นต้น

การอภิปรายผล

พยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิในเขต อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี มีการปฏิบัติตามบทบาทของ ตนเองทุกบทบาทโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 2.78, SD = 0.37) อธิบายได้ว่าปัจจุบัน พยาบาลวิชาชีพต้อง ทำงานเชิงรุกในชุมชนเพิ่มมากขึ้น จำเป็นต้องใช้องค์ ความรู้และศาสตร์ทางการพยาบาล ผสมผสานในการ ดูแลสุขภาพประชาชน โดยใช้แนวคิดการปฏิบัติการ พยาบาลในชุมชนซึ่งเป็นแนวคิดที่สำคัญในการบริการ ปฐมภูมิ¹ โดยมีเป้าหมายมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพ การ อารังไว้ซึ่งความสมบูรณ์ของสุขภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสังคม สอดคล้องกับการผลการ ศึกษาของรวมพร คงกำเนิด⁴ ที่พบว่าพยาบาลเป็นผู้ มีบทบาทหลักในการปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน เป็นที่ปรึกษาด้านสุขภาพกาย จิต สังคม ให้กับบุคคล ครอบครัวและชุมชน เมื่อพิจารณารายบทบาทพบว่าค่า คะแนนเฉลี่ยในระดับสูงเป็นอันดับต้นๆ คือ บทบาท

การเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ ส่วนการบทบาทที่มีการปฏิบัติ น้อยที่สุด คือ บทบาทการเป็นผู้นำและบทบาทการเป็นผู้สอนและผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพ ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้ การปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพที่มี ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามบทบาทการเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ อยู่ในระดับสูง อาจเนื่องจาก พยาบาลวิชาชีพตระหนักถึงคุณค่าของวิชาชีพภายใต้ความเอื้ออาทรและความเสมอภาค ทำให้ผู้รับบริการได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ซึ่งความเอื้ออาทรหรือการดูแลเอาใจใส่เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติกรพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ¹ สอดคล้องกับผลการศึกษาของประคิม สุจฉายา และคณะ⁵ ที่พบว่า พยาบาลวิชาชีพในศูนย์สุขภาพชุมชนได้ทำหน้าที่ตรวจสุขภาพเด็ก ให้ภูมิคุ้มกันโรค ตรวจครรภ์ ตรวจ และให้การรักษารโรคเบื้องต้น ให้การสอน ให้คำแนะนำ บริการเยี่ยมบ้าน การสร้างความร่วมมือกับชุมชน และเป็นผู้บริหารจัดการหลักในหน่วยบริการปฐมภูมิ ทำให้ พยาบาลวิชาชีพแสดงบทบาทการเป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ในทุกกิจกรรมดังกล่าวอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รวมพร คงกำเนิดและสุนุตตรา ตะบูนพงศ์ และคณะ^{4,6} ที่พบว่าพยาบาลเป็นผู้มีบทบาทหลักในการปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน และยังเป็นທີ່ปรึกษา ด้านสุขภาพกาย จิต สังคม บทบาทการเป็นผู้นำและการเป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพ^{7,8} อยู่ในระดับที่มีการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับท้ายๆ ของทุกบทบาท ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก ผู้ใช้บริการที่มาใช้บริการในแต่ละวันมีจำนวนมาก จึงต้องเร่งรีบให้การดูแลที่รีบด่วน จึงทำให้ไม่มีเวลาในการสอนหรือให้ข้อมูลสุขภาพ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิและระดับการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพโดยแบ่งกลุ่มตามระยะเวลา น้อยกว่า 3 ปี 3- 5 ปี และมากกว่า 5 ปี พบว่าระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากลักษณะหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละวันที่ไม่แตกต่างกันตามระยะเวลาของการปฏิบัติงาน ทำให้พยาบาลที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิให้ความสำคัญกับบทบาทวิชาชีพในแต่ละด้านเหมือนกัน จึงทำให้ไม่เกิดความแตกต่างดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการส่งเสริมและเพิ่มทักษะการเป็นผู้นำ การให้ความรู้ และส่งเสริมบทบาทการเป็นผู้สอนหรือผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่พยาบาลวิชาชีพ

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อหาแนวทางเสริมแรงการปฏิบัติตามบทบาท และควรมีการวิจัยเพื่อส่งเสริมการพัฒนารูปแบบการให้ความรู้ที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชนสำหรับพยาบาลที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ

เอกสารอ้างอิง

1. Public Health Nursing Division, Department of Health. Guideline for developing primary health care services. Bangkok: Agricultural Cooperatives of Thailand Printing; 2002.
2. Jongudomsook P, Surakitkosol T. Training program for dental public health services in primary settings. Trang: Trang Provincial Public Health Office; 2000.
3. Udon Thani Public Health Office. Udon Thani Primary Healthcare Services Report: Fiscal year 2009. Udon Thani: Quality Improvement Unit, Udon Thani Public Health Office; 2009.
4. Kongkamnerd R. Nursing context of primary health service system: Case study of one primary care unit in Southern primary hospital. Ramathibordhi Journal 2546; 9(1): 15-29.
5. Sujachaya P, et al. Research report on Situation and problem of health service system analysis and vision of Thai health system: Nurses' views. Nonthaburi: Health system research institute, Ministry of Public Health; 2000.
6. Taboonpong S, et al. Research report on Action research for primary health care service reform: Amper Na-mon, Songkla case study. Songkla: Faculty of Nursing, Prince of Songkla University; 2002.
7. Thaingsamslp A. The Relationships between nurse work environment nurse characteristic, and nurse-sensitive indicator: nurse jobs satisfaction, inpatient care units general hospitals, Northeastern Thailand. Journal of Nurses' Association of Thailand North Eastern Division 2010; 28(1): 40-47
8. Sritaso K. Organizational Factors affecting Nurses' Burnout in Thai University Hospitals. Journal of Nurses' Association of Thailand North-Eastern Division 2009; 27(4): 67-72.

Role Performances of Registered Nurses in Primary Care Unit, Muang Udon Thani Province

Chonlakarn Songsri M.A.*

Abstract

The purposes of this research were to study role performances and to compare role performances among registered nurses who worked in primary care unit for different durations. Study populations were 73 registered nurses who were currently working in primary care units of Muang Udon Thani province. The 3-rated scale questionnaires were administered for data collection. Data were analyzed using descriptive statistics and One-Way Analysis of Variance.

Findings showed that majority of the study participants was female (95.9%) with most of them had their age ranged 40–49 years old (58.9%). More than 90% of them had bachelor degree education and approximately 52% had been working in PCU for 1–10 years. Data demonstrated that general role performance score among the RNs participated in this was high. However, when analyzing dimensionally, “care provider role” yielded the highest score ($\bar{X}=2.95$, $SD = 0.19$). Additionally, “advocator role” and “health counselor role” yielded the second highest scores with $\bar{X}= 2.87$, $SD = 0.28$ and $\bar{X}= 2.86$, $SD = 0.35$, respectively. The participants earned the smallest scores on “leadership role” and “health educator role” with $\bar{X}= 2.61$, $SD = 0.48$, $\bar{X}= 2.61$, $SD = 0.48$, respectively. Comparing between groups of participants worked in the PCU for less than 3 years, 3–5 years, and more than 5 years, there were no different role performances found. It is suggested from this study that RNs who work in PCU should be promoted and encouraged to improve leadership and health educating performances. Particularly, RNs who work in PCU should be supported to develop their skill in providing health information congruently with community context to maximize benefits that clients receive from the PCU nurses’ role performance.

Keywords: role performances, registered Nurses, primary care unit

*Registered Nurses, Professional Level, Boromarajonnani College of Nursing Udonthani